

är hans litterära konstnärskap ännu under utveckling. Hans naturskildringar riktar sig sålunda mera till honom själv än till läsaren – likaså en del i de som regel i sin subtilitet fascinerande dialogerna mellan farbrodern och Parridius Gratus. Strömholm har vidare använt ett konstgrepp, som inte är utan risker. Han förankrar och summerar berättelsens yttre ram i ett par inskjutna kapitel rubricerade "Facit". Uppslaget är förträffligt och hans graciösa källkritiska lek med de historiska källor han själv fabricerat bereder i vart fall yrkeshistorikern en njutning. Men de bryter tempot och därmed läsarens begynnande grepp om händelsernas djupare mening. Strömholm borde bestämt tänka på att vad han vill ge läsaren är en konception av en kulturprocess – och att det är en

present, som det inte är alldeles lätt att ta emot.

Vilken konception? Åtskilliga recensenter har uppfattat Strömholm så att han vill säga något allmängiltigt och tidlöst om den intellektuella kulturens villkor i våldets värld. Det är möjligt. I varje fall har han givit ett sällsynt värdefullt bidrag till förståelsen av hur och varför den antika kulturtradition bevarades, som ännu vår tids västerländska kultur, humanitärt, rättsligt, konstnärligt, i det väsentliga bygger på. Kort sagt: vi tänker och lever som vi gör därför att ett antal texter från antiken överlevde ett halvt årtusende av social desorganisation. Om något så enkelt och så stort handlar hans bok. Den är ett brev från Rom. Låt oss hoppas att den inte blir det sista sådana brevet av hans hand.

GUNNAR UNGER:

Maktens apor

I nr 3 av BLM 1975 är Sven Delblancs författarskap föremål för en djupsinnig studie av en skribent vid namn Lasse Ahlbom. Får man tro Ahlbom kämpar tvenne makter om Delblancs själ: den ena vill avskärma honom från människorna, den andra vill föra honom till en förståelse av dem bortom namnet och den sociala rollen. Ahlbom utgår från R D Laings psykiatriska livsfilosofi som skall ha påverkat Delblanc och hos honom skapat vad som med Laings jargong kallas "en djup ontologisk osäkerhet." Och sedan är det ingen ände på de fenomenologiska och existencialistiska syn-

punkter som anläggs på Delblancs alienering och reifiering.

Det är möjligt att någon blir klokare genom detta; personligen är jag mera benägen att ansluta mig till den teori, som i ett porträtt av Delblanc tidigare framförts i denna tidskrift. Enligt den skulle "de makter som kämpar om Delblancs själ" – för att nu begagna detta högtidliga för att inte säga högtravande uttryck – vara endels hans subjektiva dragning till det gamla Europa, den europeiska traditionen: kulturarvet, individualismen och pessimismen, dels hans objektiva dragning till en

socialistisk utopi. Det är den ohållbara situationen han i "Åsnebygga" sammanfattat med orden:

I sanningens och rättvisans tjänst blev det min sällsamma uppgift att arbeta på min egen undergång. Arbeta för ett samhälle där en sådan som jag vore en styggelse och en förnedring.

Därmed vare hur som helst, sällan har Delblancs hatkärlek till Europa, "detta stolta, sköna, grymma Europa som jag hatat och älskat mer än allt", kommit till ett värtaligare, mera plågsamt och lidelsefullt uttryck än i hans senaste bok "Kastrater" (Bonniers). Den är på en gång en kärleksförklaring till och en krigsförklaring mot den västerländska kulturtradition, från vilken han varken kan eller vill frigöra sig, men som samtidigt rider honom som en mardröm, mardrömmen om konstnärrens maktlöshet och narraktighet.

Boken har en mycket betydelsefull och tankeväckande dedikation. Den lyder: "Till minnet av Babette." Babette var, som man torde erinra sig, den i särklass bästa kokerska som genomlevt, överlevt och återupplevt Pariskommunen och Delblanc kallar också sin bok "en romantisk berättelse." Den dubbla anknytningen till Isak Dinesen-Karen Blixen vore hos varje annan svensk författare en förmånenhet; hos Delblanc kan den godtas. Visserligen är skillnaden mellan dem lika himmelsvid som avgrunds djup – och ingen lär kunna vara mera medveten om detta än Delblanc – men två ting har de gemensamt: den magiska berättargåvan och den magiska gåvan att pånyttföda det förgångna.

Sedan spelar det mindre roll att hennes raffinerat aristokratiska, subtilt antydande stil ofta nog kan te sig som rena motsatsen till Delblancs rabelsiska ordflöde med dess frustande frodighet, dess avsiktligt plumpa, belåtet, inte sällan brutalt grinande grovkornighet. När han kallar sin berättelse romantisk, bör citationstecken kring ordet förutsättas, den är en gotisk saga, men lika mycket en grotesk skröna – makaber, burlesk och delvis rent spexartad. Den handlar om en spöknatt i Florens 1783, där Gustaf III och hans gunstling Armfelt (av någon obegriplig anledning stavad Armfeldt) förutsätts besöka den stuarste pretenden-

ten Karl Edvard för att tillsammans med tvenne kastratsångare (en död och en levande) närvara vid en spiritistisk seans. Men Delblanc vore inte den han är om han inte i anakronistisk yra blandade in figurer såväl från Molière och Voltaire som från Victor Hugo eller snarare Verdi och åberopade både Cagliostro och de Sade under konversationens gång, ja till och med jämte en karaktäristik från Winckelmann lånade ett motto från Edgar Allan Poe.

Dock, dessa krumsprång måste betraktas som utslag av galghumor, ty vad boken i själva verket behandlar är ett ämne av dödligt allvar. Den till hälften misslyckade seans, vid vilken Frankrikes konung uppenbarar sig med sitt avhuggna huvud i handen, är – förlåt uttrycket – trots allt inte huvudsaken. Åtminstone inte för författaren. Den är bara en förevändning för den diskussion som förs om konstnärsskapets villkor och om konstnärrens möjligheter att påverka sin samtid, historiens förlopp och världens utveckling. De två kastratsångare, den gudomlige gengångaren Farinelli och hans kollega och arvtogare Marchesi, som sina höga medgäster till förnöjelse utvecklar temat, har diametralt motsatta åsikter.

Det finns ingen konst i världen, hävdar Farinelli, som inte uppvägs av ett nålstyg, en tiggares klagorop, en droppe blod från ett spenabarns lillfinger. Konsten har till uppgift att vara onatur, förkonstling och den yttersta maktlöshet. Marchesi protesterar. Inser ni då inte mästare, säger han, att vi nalkas en tid av sanning och natur i konsten, då vi skall kunna beveka hårda sinnen, röra ädla hjärtan till stolta bedrifter och därmed omskapa samhället, inte som osynliga näktergalar i kungarnas lustgårdar utan som örnar i skyn, fågeltecken som siar om en lycklig framtid för människor ...

Men Farinelli hänskrattar åt denne unge däre. Konsten skall i alla tider vara maktlös, en apa som hoppar för att förlusta sin herre, om nu denne herre må kalla sig konung av Guds nåde, en gud som tidens filosofer dristat sig förneka, eller härskare enligt ett socialt kontrakt, som aldrig signeras, eller härskare enligt en folkvilja som aldrig tillfrågats ... Konsten skall aldrig avtorka en tår, mätta en svulten eller värma en fryssande. Onatur

och lek bör konstnärerna också eftersträva, menar Farinelli, ty när maktens herrar vill tillskriva dem mer pretentiösa roller av medborgare, samhällets och mänsklighetens förbättrare, då gör de detta bara för att bemantla avskyvärda brott, för att få sina laster och lömska bovstreck förhärlogade Sök onatur, Marchesi, utropar hans äldre kollega, var maktens apa, så blir du åtminstone ej maktens medbrottsling och bödelsdräng Konstnärernas uppgift är att behaga tyrannerna med sinnesnjutning och detta är det enda du kan begära: bli nakna, bli apa och du skall öva den enda dygd vi kan hoppas på – att vara offer i stället för bödlar, att leva i oskuldens tillstånd som själlösa djur . . .

Det är knappast något tvivel om att Farinelli här

talar med Delblancs röst, att berättaren här ger uttryck för en självrannsakan, en nattsvart pessimism inför sin egen konstnärliga uppgift, inför maktlösheten i sin ofrånkomliga kallelse. Måste konstnären då vara en kastrat? Är denna pessimism verkligen berättigad? Så kan man fråga. Säkert är under alla förhållanden att Sven Delblanc fått samma förmåga att lindra likars kval som Karen Blixen, nämligen genom att frambesvärja illusionen av det förgångnas förtrollning. Den historielöshet, den historiefientlighet som hotar att förvandla det andliga livet i detta land till en öken har bland våra författare ingen mera framgångsrik motståndare än Sven Delblanc – trots all sin ursinniga, genomskådande klarsyn ohjälpligt förhäxad av det otidsenliga.